

ENPARTISTADEN SLUTRAPPORT:

OM DOMINANTA PARTIERS MAKTMISSBRUK

Fredrik Segerfeldt

16 september 2010

www.timbro.se/innehall/?isbn=9175667775&flik=4

enpartistaden.se

© Författaren och Timbro 2010

ISBN 978-91-7566-777-5

info@timbro.se

www.timbro.se

INNEHÅLL

INLEDNING.....	5
FORSKNING OM ENPARTIDEMOKRATIER, MAKTMISSBRUK OCH KORRUPTION.....	7
ENPARTIDEMOKRATIER.....	7
MAKTMISSBRUK OCH KORRUPTION.....	10
DOMINANTA PARTIER OCH KORRUPTION/MAKTMISSBRUK ...	13
PÅ RIKSPLANET FÖRE MAKTSKIFTET.....	16
MYNDIGHETERNA.....	17
FORSKNINGEN OCH CIVILSAMHÄLLET.....	18
KVARVARANDE PROBLEM.....	18
KOMMUNERNA.....	21
MALMÖ.....	24
ANDRA KOMMUNER.....	26
SUNDBYBERG.....	26
ÅNGE.....	27
VÄNERSBORG.....	27
TÄBY.....	28
VELLINGE.....	30
VALLENTUNA.....	32
SOLNA.....	33
SLUTSATSER.....	34
BRISTANDE GRANSKNING.....	36
NOTER	38
REFERENSER	41

INLEDNING

Korruptionen existerar, men vi väljer att inte leta efter den.

Peter Wolodarski, Dagens Nyheter 8 augusti 2010.

Tidskriften *The Economist* har upprepade gånger, senast år 2008, utropat Sverige till världens mest demokratiska land.¹ Vi hamnar också i topp när det gäller olika rankningar gällande korruption, eller snarare brist på korruption.² Det verkar alltså som om Sverige är relativt fritt från maktmissbruk. Så ser också vår självbild ut.

I denna rapport ska vi dock se att det finns ett antal skäl att ifrågasätta denna bild och föra en mer omfattande diskussion om dessa frågor.

Vi börjar med att gå igenom den forskning som finns om länder som styrs eller har styrts av dominanta partier. Det visar sig att partierna, för att säkra fortsatt maktinnehav, tenderar att använda den offentliga maktens resurser på ett sätt som försvårar uppkomsten av en riktig konkurrensdemokrati.

Vidare uppvisar sådana länder ett antal demokratiska svagheter, inte minst i form av maktmissbruk och korruption. Därefter visar vi hur skadlig korruption är och diskuterar varför undersökningar som den ovan nämnda inte berättar hela sanningen, samt hur företeelserna enpartidemokrati och maktmissbruk är sammankopplade.

Vi går också igenom några av de uttryck som den demokratiska enpartistaten tog sig i Sverige före valet och maktskiftet år 2006 och hur de stämmer överens med de statsvetenskapliga teorierna om dominanta partier. Vi diskuterar även några av de kvarvarande uttrycken för denna tendens.

Sedan drar vi parallellen mellan dominanta partier på riksplanet och samma företeelse på lokalplanet, och visar varför de statsvetenskapliga insikterna om enpartidemokratier på nationell nivå mycket väl går att tillämpa på kommunpolitiken.

Denna insikt använder vi för att gå igenom ett antal exempel på maktmissbruk och korruption i några av de kommuner som domineras av ett politiskt parti.

Vi avslutar med en diskussion om vilka åtgärder som skulle behövas för att risken för korruption och maktmissbruk ska minska och för att demokratin ska stärkas.

Denna skrift är en slutrapport för Timbros projekt <www.enpartistaden.se>. Syftet med projektet har varit att visa att maktskiften i politiska enheter, som under lång tid dominerats av ett politiskt parti, har ett egenvärde och att vi behöver en mer omfattande diskussion om korruption och maktmissbruk i Sverige, inte minst på kommunal nivå.

FORSKNING OM ENPARTIDEMOKRATIER, MAKTMISSBRUK OCH KORRUPTION

På vilket sätt långa maktinnehav och stor maktkoncentration påverkar ett samhälle är ett ämne som egentligen ger upphov till två frågor som ibland, men inte alltid, är sammanlänkade. Det handlar dels om hur demokratin påverkas av långa maktinnehav, dels om korruption och maktmissbruk. Det finns mycket forskning kring bägge dessa frågor. Låt oss, för att få en teoretisk bakgrund till de frågor vi sedan ska diskutera, gå igenom ett urval av detta vetenskapliga arbete.

ENPARTIDEMOKRATIER

Det finns forskare som har diskuterat maktskiften och mångfald i den styrande eliten i ett normativt demokratiperspektiv, för att undersöka om maktskiften har något egenvärde eller, med andra ord, om system med dominerande partier leder till sämre demokrati. Och det finns forskare som har studerat hur enpartidemokratier fungerar. Vi börjar med de förra.

I allmänhet betraktas det i samhällsvetenskapen som ett problem när samma politiska parti eller person innehar makten under väldigt lång tid. Maktskifte har ett egenvärde. En demokrati mår bra av att olika partier eller personer styr ett land.³ Den österrikiske ekonomen Joseph Schumpeter menade exempelvis på 1940-talet att det som karakteriserar en väl fungerande demokrati är att väljarna har konkurrerande eliter att välja mellan, och att dessa byts ut med jämna mellanrum.⁴

En mer nutida inflytelserik forskare är den amerikanske statsvetaren Robert A Dahl, som har myntat begreppet polyarki. Med det menar han, precis som Schumpeter, att väljarna har flera alternativa eliter att välja mellan, att det är minst tre personer som styr landet men också att ledare blir fredligt avsatta, det vill säga att maktskiften äger rum.⁵

Den term som oftast används i den statsvetenskapliga forskningen kring demokratiska enpartitendenser är *dominanta partier*. Begreppet grundades av Maurice Duverger i klassikern *Political parties*.⁶ Forskningen har tenderat att fokusera på utvecklingsländer, där

det dominerande partiets ställning har tenderat att påverka landets ekonomiska utveckling negativt. Klassiska exempel är Indien, Mexiko och Sydafrika under Kongresspartiet, PRI respektive ANC.

I *Why dominant parties lose* gör den amerikanske statsvetaren Kenneth Greene skillnad mellan enpartidemokratier (eller egentligen *dominant party democracies*) och riktiga konkurrensdemokratier (*fully competitive democracies*). Han frågar sig också hur de dominanta partierna lyckas bygga upp sin maktställning och varför de till slut förlorar.⁷ Hans teori, med Mexiko som främsta analysobjekt, går ut på att det dominanta partiet använder offentliga resurser som "patronage goods" för att snedvrída förutsättningarna i valen till egen fördel.

"Patronage goods" är ett svåröversatt begrepp. *Patronage* betyder egentligen beskyddarverksamhet, och används ofta för att beskriva så kallade patron-klientrelationer, där klienten befinner sig i en asymmetrisk beroendeställning till patronen. Och *goods* betyder varor. På ren svenska innebär det att man köper sin maktställning genom att binda upp medborgare och intressegrupper till makten och det dominerande partiet.

Själva valet blir därför endast en formalitet, men inte som i diktaturer där makten behålls genom förtryck och riggade val, utan eftersom majoriteten av väljarna är så beroende av det dominerande partiet och få, om några, har något att vinna på att utmana det. I stället finner medborgare och intressegrupper det oftast mest rationellt eller lönsamt att tillvarata sina intressen inom det dominerande partiet, genom att bli en del av det eller genom att alliera sig med det. Det innebär också att de måste anpassa sig till det dominerande partiet. Det är något även byråkrater gör, mer än vad som är meningen enligt ett lands konstitution och förvaltningssystem. En förutsättning för att dominansen ska kunna upprätthållas är en stor stat (offentlig sektor) eftersom en sådan gör att mer resurser står till det dominerande partiets förfogande för "patronage".

Oppositionen misslyckas alltså inte med att ta makten på grund av begränsad efterfrågan bland väljarna eller på grund av institutionella hinder, utan för att deras nackdel när det gäller resurser tvingar dem att bli nischpartier som inte tilltalar den genomsnittliga väljaren.

Greene fokuserar visserligen på ett utvecklingsland som Mexiko, men visar att hans teorier kan tillämpas också på rikare länder som Japan och Italien.

Statsvetaren T J Pempel har beskrivit fenomenet som en *god dominanscirkel* (a virtuous cycle of dominance) som kan utvecklas till ett *halvpermanent styre* (semipermanent governance).⁸ Ju längre ett parti sitter vid makten, desto lättare blir det att sitta kvar, helt enkelt. Det är inte minst därför maktskifte har ett egenvärde i demokratier.

Två forskare som faktiskt skrivit om Sverige i detta perspektiv är de amerikanska statsvetarna Carolyn B Forestier och Christopher S Allen. De menar att långvariga maktinnehav underminerar en stats demokratiska kvalitet, eftersom något som forskarna kallar en *verkställande disproportionaltet* (*executive disproportionality*) uppstår.

Med det menas att ett parti som sitter vid makten mycket länge automatiskt får vissa relativa fördelar gentemot sina motståndare. Det är alltså i linje med Greenes argument ovan om tillgången till och kontrollen över statens resurser, liksom med Pempels teori att maktinnehavet i länder med dominanta partier tenderar att vara en självförstärkande mekanism.

Partiet får naturligtvis möjlighet att genomföra sin politik, men det får också tillgång till politiska och ekonomiska instrument som, både direkt och indirekt, isolerar den politiska oppositionen. Det dominerande partiet kan inte minst använda statsfinanserna för att säkerställa kommande valsegrar. Forestier & Allen visar också i sin uppsats – som skrevs före maktskiftet år 2006 – hur den nära sammansvetsningen av stat och parti i Sverige har förstärkt den socialdemokratiska regeringens legitimitet till den grad att partiet kommit att betraktas som det enda "naturliga" regeringspartiet. Socialdemokratins politiska dominans reproducerade alltså sig själv, den lyckades förhindra oppositionens möjligheter till inflytande och på så sätt skapa en cirkel som var svår att bryta.⁹

Något som är mycket intressant och relevant för det aktuella svenska politiska läget är att ett dominant partis fall också tenderar att innebära ett paradigmskifte.¹⁰ Och frågan är om det är något sådant vi upplever nu, när Socialdemokraterna på kort tid har förvandlats till ett parti bland andra, och hur resten av samhället på en rad olika sätt håller på att (åter-)anpassa sig till detta faktum.

I en liten skrift med titeln *L'inoxidable modèle suédois* har den franske socialistpolitikern och juristen Stéphane Boujnah beskrivit Sverige som ett politiskt system där de politiska idéerna formas av borgerlighet och näringsliv, medan landet styrs av Socialdemokratien. Och

att detta är en ordning som många, även i oppositionen och i näringslivet, accepterar. Denna bok kom dock ut före valet 2006.¹¹ Det är en mycket intressant notering, även om skriften inte på något sätt gör anspråk på att vara vetenskaplig. Men att politikens innehåll främst formas av andra aktörer än dem som innehar den offentliga makten, och att dessa tenderar att vara konstanta över tid, uppvisar onekligen likheter med teorin om dominanta partier och stämmer inte in i Dahls kvalitativa polyarkibegrepp.

MAKTMISSBRUK OCH KORRUPTION

Låt oss nu gå igenom något av vad forskningen har att säga om maktmissbruk och korruption.¹²

Det finns en omfattande diskussion i forskarvärlden kring begreppet korruption. Men för att undvika att denna rapport blir alltför akademisk håller vi oss till den klassiska definitionen, som lyder "användandet av ett offentligt ämbete för egen vinning".

Även om det tidigare har funnits de som hävdar att korruption kan vara ett smörjmedel i fattiga länder med alltför tung byråkrati, råder det numera konsensus kring att korruption är ett allvarligt problem. Genom att den skapar högre transaktionskostnader och osäkerhet, snedvrider incitament och snedfördelar resurser leder korruption till sämre ekonomisk utveckling.¹³ Men ännu allvarligare för ett rikt land som Sverige är att korruption undergräver förtroendet för de demokratiska instanserna och processerna och därmed i längden har allvarliga negativa konsekvenser för demokratins och rättsstatens legitimitet.¹⁴

Sverige hamnar år efter år i topp i olika internationella uppskattningar av korruption respektive demokratisk kvalitet. Men det finns flera skäl att ifrågasätta dessa måtts tillförlitlighet.

1. Uppfattad korruption är inte detsamma som faktisk korruption.

Graden av korruption är av många olika skäl svår att skatta. Därför mäter såväl Transparency International som World Bank Institute – organisationerna bakom de två mest använda indexen – *uppfattad* korruption. Dessa organisationers rankningar anger

alltså hur korrupta människor *tror* att ett land är, inte hur korrupt ett land *är*. Dessa mått riskerar därför att lida av ett antal svagheter.

För det första har de som är inblandade i korruption starka incitament att inte skylta med verksamheten. I stället brukar de anstränga sig för att det inte ska upptäckas. Och de som har benägenhet att rapportera om korruption har ofta begränsad kunskap om den.¹⁵ Det kan alltså finnas korruption som inte uppfattas. I länder med låg tolerans för korruption, som Sverige, torde korruptionen vara mindre synlig än i länder där korruption utgör en större del av vardagslivet.

För det andra är Sverige ett land där vi tenderar att lita på varandra (eller som experterna uttrycker det, "har en hög grad av generaliserad tillit"). Vi brukar alltså tro väl om människor, vilket skulle kunna innebära att såväl vi som utomstående betraktare har större tilltro till människor än vad de egentligen förtjänar. Vi kan alltså missa korruption just för att vi inte tror att det finns någon sådan. Forskning har visat att människor tenderar att underskatta korruption i etniskt homogena sammanhang, och överskatta korruption i etniskt heterogena sådana.¹⁶ Och även om Sverige numera inte är lika etniskt homogent som vi brukade vara, lever uppfattningen kvar. Informella institutioner som tillit tenderar att vara seglivade och det tar tid innan de förändras.

För det tredje, kopplat till ovanstående, har vi stort förtroende för våra politiska institutioner och tenderar då att tro att såväl institutionerna som de personer som finns där är fria från korruption.

Enligt Andersson m fl 2010 har en rad rapporter funnit att vi har dåligt skydd för och beredskap mot korruption.¹⁷ Detta skulle kunna vara ett tecken på att det finns en diskrepans mellan hur mycket korruption det faktiskt finns och hur mycket vi tror att det finns, och att vår godtrogenhet har fått oss att avstå från att bygga kontrollmekanismer.

Undersökningar av detta slag tenderar dessutom att bli självuppfyllande profetior. När länder får en stämpel som innebär att de är fria från, respektive fulla med, korruption tenderar människor sedan att uppfatta dem som just det.

2. Undersökningarna mäter inte allt

Precis som många index som jämför ett stort antal länder med olika utvecklingsnivå och politisk historia är undersökningarna ovan trubbiga. Demokratijämförelser utgår ifrån aspekter i det politiska systemet som skiljer demokratier från icke-demokratier, det vill säga sådant som hur fria valen är, hur många som deltar i valen, om det rådde politiskt lugn inför valet, hur fri pressen är och hur fria människor är att organisera sig etc. Men de tittar inte på mer intrikata institutionella förhållanden, som huruvida staten förhåller sig neutral eller inte till de olika politiska partierna.¹⁸

Som vi ska se senare finns det ett antal aspekter i Sveriges politiska liv som inte omfattas av dessa mätningar men som, om de uppmärksammades och analyserades, antagligen skulle ses som maktmissbruk och demokratiska svagheter.

3. Korruption och maktmissbruk är inte bara pengar i ett kuvert

Det vi vanligtvis tänker på när det gäller begreppet korruption är den klassiska mutan, någon som ger en summa pengar i ett kuvert till en politiker eller en offentlig tjänsteman. Men korruption och maktmissbruk kan ta sig många olika former. Det kan inte minst förekomma förhållanden mellan olika maktcentra som för en utomstående betraktare uppfattas som korruption, men som för oss ses som lever med det i vardagen framstår som något vanligt och naturligt.

När ett kommunalråd i en av Sveriges största städer reser utomlands på bekostnad av en av stadens företagare, samtidigt som denne företagare gör stora affärer med staden, är det ett sådant exempel.

4. Indexen är relativa

De rankningar som görs tenderar att vara jämförande. Det innebär att dessa undersökningar inte utgår från något absolut mått eller någon objektivt fastställd modell, där ett land kan anses vara fritt från korruption eller där demokratin saknar problem eller förbättringspotential. I stället får vi bara reda på hur vi ligger till jämfört med andra länder. Men om alla andra länder lider av omfattande korruption och Sverige bara gör det i mindre

grad, finns det ingen anledning att slå oss till ro. Att ett land är relativt befriat från korruption innebär inte att sådan inte förekommer.

5. Föga uppmärksamhet ägnas åt den kommunala nivån.

En för denna rapport mycket viktig invändning mot påståendet att Sverige skulle vara fritt från korruption, handlar om att rikspolitiken och förhållanden på riksplanet, i en liten och starkt centralistisk stat som Sverige, tenderar att dominera debatten och medierapporteringen. Det innebär att skeenden och förhållanden på kommunal nivå får mindre uppmärksamhet. Det faktum, att den kvalificerade rapporteringen av lokalpolitik i landsortspress har minskat, är en förstärkande faktor. Även när det gäller många förortskommuner runt storstäderna brister det i mediegranskning.

Ett antal medialt uppmärksammade skandaler på kommunal nivå har dock på senare tid rest frågan om Sverige är så fritt från korruption som vi tror och visar på behovet att sätta ökat fokus på den kommunala nivån. Det gäller även forskningen. Enligt statsvetaren Staffan Andersson har akademiska korruptionsstudier ägnat relativt lite uppmärksamhet åt den kommunala nivån.¹⁹

DOMINANTA PARTIER OCH KORRUPTION/MAKTMISSBRUK

Hur förhåller sig då enpartidemokratier och dominanta partier till maktmissbruk och korruption? Finns det något samband? Är maktmissbruk och korruption vanligare i enpartidemokratier och underlättar eller stimulerar ett partis dominans och långt makttinnehav sådana företeelser?

I svensk lag finns det inget brott som heter "korruption". Det finns i stället syskonbrotten *bestickning* respektive *muta*. Bestickning innebär förenklat att man ger mutor medan muta innebär att man tar emot sådana. Denna rättsliga definition är snävare än den samhällsvetenskapliga varianten som angavs ovan, som ju lyder: "Användande av offentligt ämbete för egen vinning." Det innebär att de företeelser som i denna skrift kallas korruption eller korruptionsliknande inte nödvändigtvis är brottsliga.

Vanligtvis handlar diskussioner om korruption om hur enskilda eller grupper av politiker och tjänstemän använder det offentliga ämbetet för egen vinning. Men hur ska man se på det när ett politiskt parti använder maktinnehavet i det syftet?

Att politiska partier driver en politik som man tror att väljarna vill ha, för att sedan kunna få eller behålla makten, är själva grundbulten i demokratin. Givet att "vinning" också omfattar makt, skulle det alltså kunna klassas som korruption när en regering bedriver en populär politik, eftersom den då gynnar sig själv. Detta synsätt är naturligtvis orimligt, om man är demokrat.

Därför behöver vi, när vi diskuterar korruption på ett så brett plan som regeringar, lägga till ordet "otillbörligt". Det är alltså när en regering *otillbörligt* använder det offentliga maktinnehavet för egen vinning som korruption uppstår.

I en offentlig utredning från 2004 finns en diskussion om partifinansiering och korruption. Utredaren skriver:

Korruption och partifinansiering tycks vara oundvikligt länkade. Partier och politiker har med sin centrala position i det offentliga beslutsfattandet en utsatthet i förhållande till intressen som alltid har behov av att få politiskt inflytande och gehör hos politiska företrädare. Även om man bortser från de mer extrema fallen som syftar till att köpa inflytande, finns fält där relationerna mellan parti och finansiär får ett indirekt och mer sofistikerat utseende. Det kan gälla en aktör som ger ett betydande bidrag till ett parti och därmed förväntar sig att få gehör hos politiska beslutsfattare (Gidlund 1983:52).²⁰

Enligt denna diskussion torde alltså LO:s finansiering av Socialdemokraternas valrörelse, som diskuteras nedan, vara att betrakta som korruption, inte minst mot bakgrund av just de mer intrikata och sofistikerade relationerna mellan parti och finansiär. Och eftersom dessa åtminstone delvis är skapade med hjälp av det Socialdemokratiska partiets historiskt dominanta ställning, ser vi ett typexempel på hur enpartidemokratier använder korrupta medel för att behålla sin maktposition. Det är dock osäkert om en polisanmälan mot LO för bestickning respektive mot ett Socialdemokratiskt parti för mutbrott skulle accepteras.

Det är tydligt att ett antal av de företeelser som förekommer i enpartidemokratier kan klassificeras som korruption, som det "patronage" som Greene beskriver. När ett dominant parti använder maktinnehavet för att, i utbyte mot pengar eller andra resurser, ge privilegier till en intressegrupp, kan det från samhällsvetenskaplig synpunkt mycket väl vara att betrakta som korruption. Och när ett dominant parti exempelvis ignorerar demokratiska instanser och procedurer är det att klassificera som maktmissbruk. Det exakta ordvalet är dock mindre intressant. Om en företeelse eller en handling är att klassa som korruption eller "bara" som maktmissbruk är ur demokratisk synvinkel mindre centralt.

Det är inte bara så att stora delar av de strukturer som dominanta partier bygger upp för att säkra ett fortsatt maktinnehav är att betrakta som maktmissbruk/korruption. Det är också så att ett långt maktinnehav i sig öppnar upp för större inslag av sådana företeelser. Det handlar om att medier och allmänhet visar overseende med sådana tendenser så länge det dominerande partiet levererar det som väljarna och intressegrupperna vill ha, och om att representanter för det dominerande partiet till följd av bristen på konkurrens och verkliga risker att förlora makten utvecklar en arrogans. Det finns alltså ett samband mellan dominanta partier och långa maktinnehav å ena sidan och korruption och maktmissbruk å den andra.

PÅ RIKSPLANET FÖRE MAKTSKIFTET

2006 hade socialdemokraterna styrt Sverige i 65 av de senaste 74 åren. Vi bodde i en enpartidemokrati, eller om man så vill, i en "dominant party democracy". De teorier som beskrevs ovan, om hur det dominerande partiet använder statens makt- och ekonomiska resurser för att befästa sin maktställning, så kallat "patronage", och hur intressegrupper, myndigheter och medborgare anpassade sig till detta maktsystem, förverkligades på en rad sätt. Det handlar också om hur det dominerande partiets maktinnehav togs för givet, såväl av partimedlemmarna själva som av omgivningen.²¹

Det Socialdemokratiska greppet om Sverige var så hårt att det kinesiska kommunistpartiet studerade Sverige och Singapore för att se hur ett dominerande parti kan behålla kontrollen över ett land utan att utöva det förtryck som finns i Kina.²²

Det fanns en allmän föreställning i samhället – och inte minst bland makthavarna själva – att Socialdemokraterna var det enda rimliga eller tänkbara regeringspartiet. Allt annat var en anomali. Det gäller inte bara Marita Ulvskogs famösa uttalande om att valförlusten 1976 kändes som en statskupp. Sådana uttryck förekom även långt senare. Ett exempel är när Anna Lindh efter valet år 2002, då FP, MP, C och KD förhandlade om en minoritetsregering i mitten, anklagade dessa partier för att vilja "störta regeringen". Ett annat är när Expressen, ovanför en artikel om Alliansens möte hemma hos Maud Olofsson i Högfors, satte rubriken "Här planeras statskuppen". Det var naturligtvis ingen statskupp, utan en politisk opposition som samlade sig för att utmana det dominerande partiet i en enpartidemokrati.

Denna inställning utvecklades till arrogans och bristande respekt för demokratiska procedurer och rättsstatliga principer, som att den Socialdemokratiska regeringen, som ju var i minoritet, ignorerade både 153 riksdagsbeslut och majoriteten av lagrådets varningar om att lagförslag kunde stå i strid med grundlagen. Vidare avfärdade dåvarande statsminister Göran Persson Justitieombudsmannen, Justitiekanslern samt riksdagens konstitutionsutskott som "förkortningar med kopplingar till rättsväsendet som bedriver politiska kampanjer".²³

MYNDIGHETERNA

När det gäller myndigheterna kunde man se två av de tendenser som beskrevs i teoriavsnittet ovan. Det handlar dels om hur det dominanta partiet använde sig av sitt maktinnehav för att öka möjligheterna att behålla makten, bland annat genom utnämningmakten, styrning av myndigheter och myndigheternas opinionsbildning (exekutiv disproportionalitet). Myndigheterna å sin sida anpassade sig också till makten bortom den styrning som regeringen ska utöva i förhållande till myndigheterna i form av regleringsbrev och samtal.

Arbetsmarknadsstyrelsen skapades år 1948 och hade aldrig haft något annat än en uttalat socialdemokratisk chef. År 2006 hade 32 av de 40 senast tillsatta generaldirektörerna med partipolitiskt förflutet varit antingen Socialdemokrater (23) eller från något av de partier som för stunden samarbetade med S (C, V eller MP). Numera har AMS en generaldirektör utan partipolitisk bakgrund eller uttalad lojalitet.

Myndigheternas opinionsbildning var ett annat uttryck för denna företeelse. I en rad reklamfilmer som syftade till att upprätthålla skattemoralen hos befolkningen visade Skatteverket vad som, enligt myndigheten, skulle hända om människor inte betalar skatt. Bland annat skulle det inte finnas några fotbollsplaner. Det finns naturligtvis inte någon naturlag som säger att det inte går att finansiera idrottsanläggningar utanför det offentliga ram. Det är inte nödvändigt att kanalisera människors resurser via det offentliga för att en infrastruktur för utövande av fritidsintressen ska uppstå. Sådana finns även i länder med mycket lägre skatteräck än Sverige. Antagligen utan att tänka på det bidrog alltså den opolitiska myndigheten Skatteverket till att upprätthålla den Socialdemokratiska hegemonin. Några sådana filmer har inte sänts sedan maktskiftet år 2006.

Den av biståndsmyndigheten Sida genomförda och finansierade opinionsbildningen i globala utvecklingsfrågor slog antagligen rekord när det gäller grad av polemisering och osaklighet.²⁴ Denna finansiering har alliansregeringen kraftigt skurit ned på.

Två av de mer flagranta exemplen på hur myndigheterna mer eller mindre omedvetet anpassade sig till det dominanta partiet och dess tentakler var (1) när polisen samarbetade med LO-förbundet Transport i razzior mot utländska lastbilschaufförer och (2) när

Försäkringskassan hotade med indragna bidrag till de arbetslösa byggjobbare som inte deltog i en demonstration anordnad av LO-förbundet Byggnads.

Ett annat exempel på hur stat och parti blandades ihop var att Socialdemokraternas dåvarande internationella sekreterare, Ann Linde, som alltså var anställd av partiet och jobbade på dess högkvarter på Sveavägen 68 och inte i regeringskansliet, stod med på den sändlista för underrättelsefrågor som Förvarsdepartementet använde för att förse regering och utvalda myndigheter med underrättelseinformation.

Ett antal fall av ministerstyre ägde också rum. Allra tydligast var det när dåvarande skolminister Ibrahim Baylan stoppade en rapport från Skolverket där friskolor sades ha positiva effekter. Ett annat fall var en rapport från NUTEK om företagens regelkostnader, som sommaren 2006 blev uppskjuten till efter valet.

FORSKNINGEN OCH CIVILSAMHÄLLET

Ett sätt för det dominerande partiet att upprätthålla sin hegemoni är att styra det offentliga och intellektuella samtalet. Civilsamhället kontrollerades genom att 19 av de 30 största frivilligorganisationerna var beroende av staten för sin finansiering, och att det fanns Socialdemokratiska politiker i 13 av dessa organisationers styrelser. Våra högre lärosäten styrdes genom att 68 procent av de politiker som satt i universitetens och högskolornas styrelser var från S, V eller MP, och att dessa tre partier var i majoritet i alla universitetens styrelser och i 22 av 28 av högskolornas styrelser. LO hade sju representanter, mot fyra för TCO och SACO tillsammans. Och vissa forskare verkar anpassa sig, precis som teorin förutsäger.²⁵

KVARVARANDE PROBLEM

Det faktum att vi fick maktskifte år 2006 innebar, som nämndes ovan, en del förbättringar i detta avseende. Men fyra års maktinnehav av andra partier än det historiskt dominerande räcker ingalunda till för att dessa strukturer ska försvinna helt och hållet. Det tydligaste exemplet är kanske att LO har behållit sin särställning. Förändringarna vad gäller avdragsrätten för medlemsavgiften i facket samt avgifterna till a-kassan har gjort att staten

är mindre tydlig i sin ambition att få människor att vara fackligt anslutna, men det är långt kvar innan staten kan sägas vara neutral i detta avseende.

I en pluralistisk konkurrensdemokrati förhåller sig staten neutral till de olika politiska alternativen, och avhåller sig från att gynna det ena eller det andra av de politiska partierna. I Sverige gjorde den socialdemokratiskt styrda staten inte det, utan har, möjligen omedvetet, byggt upp ett system som skickar tydliga signaler till den enskilda arbetstagaren att han eller hon bör vara med i facket och som de facto gör det svårt för någon som är verksam i ett LO-yrke att få sina fackliga rättigheter tillgodosedda utan att vara med och finansiera socialdemokratiska valrörelser.

Att staten vill att människor ska vara fackligt anslutna syns i alltifrån skolböcker till informationsmaterial från myndigheter och jobbbannonser där fackligt medlemskap uppmanas eller tas för givet. Men det finns också mer formella lagar och regler som gynnar fackligt medlemskap.

Att de huvudsakligen skattefinansierade a-kassorna administreras av facken är ett exempel. Att de formella kopplingarna mellan kassorna och fackförbunden numera är brutna överskuggas av det faktum att de har samma namn och adress som facken, att andra organisationer (eller företag) än fackförbunden de facto inte har rätt att starta a-kassor, och att facken är benhårda motståndare till att göra dem obligatoriska talar för att de är att betrakta som ett privilegium som facket fått av staten. Undersökningar och enskilda exempel visar också att icke-fackligt anslutna medlemmar av a-kassan på olika sätt missgynnas.

Ett annat exempel är kollektivavtalen. Enligt lagen är det arbetstagarnas *representanter*, inte arbetstagarna, som har att förhandla med arbetsgivaren. Vill du som enskild arbetstagare påverka villkoren för ditt arbete har du alltså starka incitament att vara medlem i facket så att du kan påverka förhandlingarna.

Ett tredje exempel är Medbestämmandelagen och Lagen om anställningsskydd. Enligt MBL ska de fackliga representanterna förhandla med arbetsgivaren vid större förändringar. Det är då fritt för facket att slå vakt om sina medlemmars – snarare än alla anställdas – intressen. När det gäller turordningsreglerna i LAS har arbetsgivaren så starka incitament att behålla nyckelpersonal att de nästan alltid väljer att förhandla. Då är det facket som

bestämmer vem som ska förlora jobbet och har möjlighet att sätta medlemmarnas intressen först. Lagstiftaren har alltså skapat starka incitament för den enskilda arbetstagaren att vara fackligt ansluten, något som förstärkts av den senare tidens allt snabbare och mer omfattande förändringar i näringslivet.

Ett fjärde exempel är den omfattande representation som LO har i statens olika myndigheter och styrelser. Organisationen förutsätts helt enkelt representera landets arbetare.

LO:s samarbete med Socialdemokratin kan ses som något korrupt. Den numera bortgångne journalisten och författaren Anders Isaksson beskrev i boken *Den politiska adeln* förhållandet mellan LO, partiet och staten så här:

I varje annat sammanhang skulle denna ström av pengar och personal till ett annat parti betraktas som en form av politisk korruption, men symbiosen har funnits så länge att den betraktas som det normala.²⁶

Det är precis så en intresseförening enligt teorierna ovan bör agera som rationell aktör i en enpartidemokrati. Den allra viktigaste aspekten på denna problematik är dock (1) att staten så tydligt gynnar människors medlemskap i organisationen, och att det historiskt dominerande partiet därmed gynnar sig själv, och (2) att det blir svårt, för att inte säga omöjligt, för en enskild arbetstagare i ett LO-yrke att få sina fackliga rättigheter tillvaratagna utan att betala pengar till Socialdemokraternas valrörelse. I år beräknas denna summa bli minst 630 miljoner kronor.²⁷ Värt att notera är att endast 28 procent av LO-medlemmarna tycker att det är rätt av LO att använda medlemsavgifterna till den affischkampanj mot Alliansen som organisationen lanserade i augusti 2010.²⁸

Möjligen än mer anmärkningsvärt är tjänstemannafacket TCO:s agerande. Med en tydlig majoritet borgerliga väljare som medlemmar agerar organisationen ändå emot Alliansen. Inför valet 2006 körde organisationen en stor annonskampanj som varnade för konsekvenserna av en borgerlig regering. TCO:s ordförande Sture Nordh har tidigare varit socialdemokratisk statssekreterare i Arbetsmarknadsdepartementet.

Den som vill fördjupa sig i minnen från det som tidskriften *The Economist* kallade Europas enda demokratiska enpartistat kan med fördel gå in på sajten <www.enpartistaten.se>, som ligger uppe som arkiv. Nu ska vi nämligen gå över till att granska några av landets enpartikommuner.

KOMMUNERNA

Detta projekt heter *Enpartistaden*, och fokuserar på kommunala förhållanden. Som synes har de teorier som gått igenom ovan tenderat att ha politik på nationell nivå som undersökningsobjekt, precis som de konkreta exemplen ovan var från riksplanet. Frågan är då om dessa teorier har någon bäring på kommunpolitiken och om exemplen har någon motsvarighet på lokalplanet? Går det att dra några paralleller mellan enpartidemokratier och enpartikommuner?

Det finns några uppenbara skillnader. Den som har makten i en stat har ofta starkare maktverktyg till sitt förfogande än vad en kommunpolitiker har. Det är på riksplanet lagstiftningsmöjligheterna finns, och det är där kontrollen över våldsmonopolet ligger. Undergrävandet av det kommunala självstyret minskar också utrymmet för maktutövning på lokalplanet.

Men det finns mycket som talar för att det är möjligt för en makthavare på lokalplanet att bygga upp processer, strukturer och mekanismer liknande dem som skisserades ovan. Det finns mycket makt att utöva och därmed att missbruka även på kommunal nivå. Det visade detta projekts första rapport om Malmö, där Socialdemokratin med Ilmar Reepalu i spetsen har låtit gränserna mellan stad och parti suddas ut, där det dominerande partiets arrogans tar sig uttryck i maktkoncentration och mobbning och där relationen till vissa delar av näringslivet har blivit alltför intim.²⁹ Greenes teori om hur de styrande använder det offentliga maktinnehavet för *patronage* bekräftades, och den exekutiva disproportionaliteten som Forestier & Allen diskuterar passar in på lokalpolitiken i Sveriges tredje största stad.

Det finns dock fler skäl till varför enpartidemokratiproblematiken kan vara relevant även för landets övriga kommuner.

En stor del av samhällets samlade resurser hanteras av kommuner och landsting. En kommunpolitiker förfogar således över stora mängder pengar. Malmö stad hade år 2009 intäkter på hela 16 miljarder kronor. En del av dessa resurser går till bidrag till olika föreningar, vilka då blir beroende av staden. Andra använder staden för att sponsra en professur i ett politiskt känsligt ämne på Malmö högskola, uppkallad efter en socialdemokratisk politiker. Detta är dels ett sätt att genom "patronage" knyta en opolitisk del av

offentlig sektor till sig. Än viktigare är dock att kunna utöva inflytande över forskningens inriktning, något som bekräftas av att styrelseordföranden i professurens institut är ett av Malmös socialdemokratiska kommunalråd. Parallellen till hur Socialdemokratin på riksplanet dominerade styrelserna i landets högskolor är tydlig.

Som vi såg ovan handlar dominanta partiers utnyttjande av maktinnehavet för att förlänga det – den exekutiva disproportionaliteten – inte bara om pengar, utan även om missbruk av makten som sådan. Några uttryck för det såg vi när Malmö stads anställda på olika sätt var inblandade i partiets valrörelser, som när dagispersonal på uppdrag av Socialdemokratiska partiarbetare la ut S-broschyrer i dagisbarnens fack, och opolitiska tjänstemän tvingades propagera för det politiska projektet *Välfärd för alla*.

Dessutom fattas en rad beslut som berör människors och företags vardag på kommunal nivå. De olika lov och tillstånd som tjänstemän och politiker i en kommun har makten över kan ses som en parallell till den lagstiftnings- och beslutandemakt som rikspolitikerna har. Som någon har uttryckt det: "I en dynamisk och växande region som Malmö är ett bygglov som att vinna på lotto." Det är därför inte konstigt att just branscher kopplade till byggande och infrastruktur verkar vara de delar av näringslivet som är allra starkast knutna till Malmös politiska ledning.

Vidare befinner sig de kommunala byråkratierna närmare makthavarna än vad myndigheterna gör i förhållande till politikerna på riksplanet, och opolitiska tjänstemän har således starka incitament att anpassa sig till makten bortom vad lagen stipulerar och vad som är andemeningen i vårt förvaltningssystem. Ett flertal personer i Malmö har vittnat om hur Ilmar Reepalu styr Malmö stadshus på ett sätt som inte är meningen. Kopplat till detta är den utnämningssmakt en kommunpolitiker besitter, som kan liknas vid motsvarigheten på riksplanet.

Ytterligare ett argument för att det kan förekomma maktmissbruk och korruption på kommunal nivå är att maktmissbruket i avancerade demokratiska marknadsekonomier tenderar att vara mer subtill än i mindre väl fungerande länder. Det är därför inte lika beroende av kontroll över exempelvis domstolar och polisväsende, vilket gör lokalpolitikernas begränsade möjlighet att påverka ordningsmakt och rättsväsende mindre centralt.

Statsvetarna Andersson & Erlingsson (2010) menar att risken för korruption inte är mindre på kommunal nivå:

Tvärt om finns mycket som pekar på att den kommunala arenan är särskilt känslig för korruption. Skälet till detta är bland annat att det beslutsfattande och de uppgifter som hanteras där är särskilt förknippade med risker för olika former av maktmissbruk, till exempel fysisk planering, tillståndsgivning, upphandling och social service ... Vidare är kommunal nivå i allmänhet mindre granskad och uppmärksammas av externa aktörer – exempelvis media – åtminstone i jämförelse med den nationella nivån.³⁰

Statsvetaren Johan Lantto har diskuterat kommunalpolitiken med utgångspunkt i begreppen majoritets- och samförståndsdemokrati. Han menar att, även om utvecklingen de senaste decennierna har gått mot större inslag av konfliktinriktat majoritetsstyre, har den svenska kommunalpolitiken generellt karakteriserats av "samförstånd", ett system där allas intressen snarare än bara majoritetens ska tillvaratas. Kommunallagens bestämmelser om samlingsstyre i kommunala styrelser och nämnder är ett uttryck för den samförståndsdemokratiska karaktären i svensk kommunpolitik.³¹ Denna analys talar alltså för att enpartiproblematiken skulle vara aktuell också på kommunal nivå, även om det i detta fall inte handlar om maktmissbruk.

Det allra tydligaste argumentet för att de statsvetenskapliga insikterna om maktmissbruk och korruption i enpartidemokratier är relevanta och tillämpbara också på lokalplanet är dock de exempel från några av landets kommuner vi nu ska gå igenom.

MALMÖ

Låt oss titta på några uttryck för enpartistaden Malmö som inte diskuterades i den ovannämnda rapporten.

Folkets hus

År 1996 sökte Limhamn-Bunkeflo stadsdelsfullmäktige efter en lokal för Service- och förvaltningsavdelningen. Den socialdemokratiska majoriteten propsade bestämt på att förvaltningen skulle hyra in sig i Folkets Hus lokaler. Detta trots att kommunens tjänstemän rekommenderade ett annat alternativ, och trots att det tvärs över gatan till de lokaler som redan användes fanns en bättre placerad, billigare och bättre tekniskt utrustad lokal.

Skälet till detta val var att Folkets Hus hade grava ekonomiska problem, något som enligt protokollet från förhandlingarna mellan Folkets Hus och kommunen hade varit en avgörande faktor bakom beslutet. Till saken hör att flera av de socialdemokratiska ledamöterna i stadsdelsfullmäktige också satt i Folkets Hus styrelse. Förutom den uppenbara intressekonflikten gav det möjlighet till Folkets Hus att hela tiden anpassa sitt anbud enligt de ledande politikernas önskemål, något som konkurrenterna inte hade möjlighet till. Hyresintäkterna fanns med i Folkets Hus budgetplanering innan beslutet var klubbat i fullmäktige.

Arbetarrörelsen tog helt enkelt pengar från skattebetalarna för att fylla igen hålen i Folkets Hus budget, utan att behöva kalla det för bidrag.

Beslutet överklagades till Länsrätten, som upphävde beslutet. Det struntade Socialdemokraterna i. De hade redan skrivit under kontraktet med Folkets Hus.

Två år senare skulle lokaler anskaffas till Individ- och familjeomsorgen i samma stadsdel. Återigen bestämde sig majoriteten i fullmäktige för att hyra av Folkets Hus. Lokalförsörjningsavdelningen på stadens fastighetskontor (LiMa) avrådde, eftersom:

- Priset låg högre än marknadspriset för liknande lokaler i området
- Hyreskontraktet inte var utformat enligt Fastighetsägarnas avtalsmall
- Hyreskontraktet varade längre än som är brukligt, utan att för den skull ge lägre hyra
- Några alternativa lokaler hade inte sökts.

Det struntade Socialdemokraterna i Folkets Hus behövde pengar igen.³²

Badmintonklubben Aura

I nästan två decennier har badmintonklubben Aura fått hyra sin lokal av Malmö Stad till mycket rabatterade priser. Man har kunnat hyra vidare delar av lokalen till marknadsmässiga priser. Dessutom har klubben struntat i att utföra det underhåll den är skyldig till. Ordföranden i Aura heter Kent Andersson. Han är också ett av stadens socialdemokratiska kommunalråd.³³

Unga örnar drev öppen förskola

Fritids- och utbildningsverksamhet, driven av ungdomsorganisationer knutna till det styrande partiet, har genom historien varit vanligt i olika enpartistater. Det kan ses som en delstrategi av det dominerande partiet för att upprätthålla sin hegemoni.

Fram till 2004 drev Unga Örnar en offentligt finansierad öppen förskola i Malmö (Klarinetten, tillsammans med BK Olympic).³⁴ Unga Örnar är enligt egen utsago ”en fri och självständig organisation inom den svenska arbetarrörelsen”.³⁵ Ordförande i Unga Örnar Malmö är den förtroendevalde socialdemokraten Roland Sigurdh.

Vissa parkerare är mer jämlika än andra

En av de mest grundläggande principerna i en liberal demokrati värd namnet är lagstyre och jämlikhet inför lagen. Det är därför domstolar och andra rättsvårdande myndigheter inte ska vara politikerstyrda, och det är därför politiker inte ska få lägga sig enskilda ärenden. De ska avgöras av de lagar som politikerna stiftat.

Men när en bekant och partikamrat till den socialdemokratiska ordföranden i Parkering Malmö, Christina Wessling, fick en p-bot ringde Wessling hon helt enkelt upp sin VD och bad denne stryka boten. Vilket VD:n, som naturligtvis står i stark beroendeställning till Wessling, gjorde.³⁶ Detta trots att boten var korrekt utdelad.³⁷

ANDRA KOMMUNER

Malmö är inte den enda kommun i landet där ett parti dominerat under lång tid och som lider av konsekvenserna av detta långa maktinnehav. Göteborg är ett annat exempel. Och det finns de som vill knyta den korruptionsskandal som SvT:s Uppdrag granskning avslöjade om kommunens byggaffärer till en kultur som sägs ha uppstått på grund av det långa socialdemokratiska maktinnehavet.³⁸ Som vi såg ovan finns det en hel del forskning som tyder på att politiska enheter som styrs av dominerande partier tenderar att lida av just sådana företeelser. Dock finns det inga verkliga belägg för att så skulle vara fallet i just Göteborg.

SUNDBYBERG

Ett ypperligt exempel på hur en kommun använder det offentliga maktinnehavet för att gynna sig själv är Sundbyberg. Här handlar det om resurser i form av makten att utse personer och uppgifter för den kommunala byråkratin.

Sundbybergs stad har bestämt sig för att satsa på lokaldemokratin genom att utse ett antal kommunanställda så kallade demokratiambassadörer, för att få människor att gå och rösta. Men satsningen görs endast i ett väl valt område, Hallonbergen, med argumentet att valdeltagandet i just denna stadsdel är så lågt.³⁹

Låt oss se hur det förhåller sig med den saken. I Hallonbergen ligger valdeltagandet mellan 63 och 67 procent (tre valkretsar). I tre av fyra valkretsar i närliggande Rissne deltog mindre än 70 procent i valet. Skillnaden i valdeltagande finns, men den är inte särskilt stor (fem procentenheter i snitt).

Den viktigaste skillnaden när det gäller röstmönster mellan de två stadsdelarna handlar dock om hur många som lägger sin röst på S. I Hallonbergen fick S 49 procent, mot endast 37 procent i Rissne. Och när det gäller de tre rödgröna ser det ut på ett liknande sätt. De fick sammanlagt 65 procent i Hallonbergen, mot 53 procent i Rissne.⁴⁰

ÅNGE

I S-styrda Ånge i Medelpad är det obligatoriskt för alla åttonde- och niondeklassare att se på Ångespelet. Det är Bengt Ingelstam som i en föreställning berättar Ånges historia i ett historiskt perspektiv, ofta med anknytning till aktuella politiska händelser. Många av eleverna är med och spelar i föreställningen, som regisseras av en professionell regissör. Föreställningarna är något av en höjdpunkt i Ånge.

Gott så. Men Ångespelen är djupt politiska. Ingelstam är kommunist. "Man kan lära av historien", menar han. "Det har alltid funnits en konflikt mellan arbete och kapital", säger Ingelstam, som är före detta lärare i Ånge.

Ingelstam sticker inte heller under stol med vad syftet med pjäserna är: "Kulturen har kraft. Den kan sprida borgerliga värderingar eller socialistiska, sådana som stärker folket", menar han. "Det är många som jobbar med kultur som vill förändra samhället."⁴¹

Föreställningen finansieras av kommunen.

VÄNERSBORG

S Anders Larsson var kommunalpolitiskt aktiv (S) i Vänersborg i 29 år. Han har innehaft en rad olika topposter, som kommunstyrelsens ordförande och senast ordförande i barn- och ungdomsnämnden. Han var även projektledare för bygget av den omtalade Vänersborg Arena som har dragit över budgeten med 100 miljoner kronor. Bygget är nu föremål för en polisutredning. I höstas avgick han från alla förtroendeuppdrag.⁴²

Larsson kvarstår dock som näringslivschef. Som sådan har han varit med om att ge konsultuppdrag på 300 000 kronor till vännen Mikael Norrman, vilken för alla dessa pengar inte producerade mer än en tunn rapport om att ett industriområde skulle bli – ett industriområde. Lokaltidningen TTELA kallade det hela klassisk svågerpolitik.⁴³

En dag innan även hon blev avsatt i efterdyningarna av affären tillsatte ordföranden i barn- och ungdomsnämnden, Marie Dahlin, samme Larsson som granskare av det misslyckade projektet.⁴⁴

Det är viktigt att påpeka att det inte bara är i socialdemokratiskt styrda kommuner som sådana här kulturer uppstår. Även kommuner där ett borgerligt parti under lång tid innehaft den offentliga makten och dominerar uppvisar liknande tendenser. Tre sådana kommuner är Täby, Vellinge och Vallentuna, där Moderaterna under lång tid dominerat stort.

TÄBY

Täby är en välmående förort nordost om Stockholm. Moderaterna har styrt kommunen sedan 1982. Här finns ett flertal exempel på oegentligheter.

Rent generellt är det samlade intrycket att Moderaterna dominerar kommunen på ett sätt som inte är meningen, trots att partiet har egen majoritet. I en hel del informations- och marknadsföringsinsatser som Täby kommun gör tenderar Tábys och Moderata samlingspartiets intresse och förtjänster att blandas ihop. En anonym tjänsteman vittnar vidare om hur moderata politiker lägger sig i tjänsteutlåtanden från opolitiska tjänstemän, om hur en hög chef talar om en nämnsordförande snarare än nämnden som sin chef och om hur det talas allt tystare i fikarummen på kommunen.⁴⁵

Det finns också mer konkreta enpartistadsuttryck än så.

Tibble gymnasium

I maj 2007 sålde kommunen Tibble gymnasium till ett privat företag. I priset på 9,2 miljoner kronor ingick lokaler och material, men inte sådant som varumärket, elever och lärarkompetens. Den respekterade revisionsbyrån Öhrlings Waterhouse Coopers skrev att det fanns "allvarliga brister i kommunstyrelsens agerande och ansvarstagande i samband med nedläggningen av Tibble gymnasium som kommunal verksamhet". Beslutet överklagades till länsrätten, som fann att inget olagligt hade skett, medan den högre instansen, kammarrätten, fann att avknoppningen var olaglig eftersom det låga priset de facto utgjorde ett stöd till företaget. Detta beslut struntade Täby kommun i.⁴⁶ Justitieombudsmannen JO kom i juni 2010 med kritik om hur kommunen hade hanterat ärendet och slog bland annat fast att beslutet hade hastats fram.⁴⁷

Det ska påpekas att en del av debatten om historien om försäljningen av Tibble gymnasium har handlat om huruvida det är bra eller dåligt för en kommun att sälja skolor. Det är en politisk fråga som innehåller en ideologisk dimension som faller utanför ramen för detta projekt.

Dubbla roller

Det finns, som den anonyma tjänstemannen ovan antydde, en "moderatisering" av kommunens opolitiska tjänstemän. Samtidigt finns det samma tendens som i Malmö att Partiet tar hand om de sina. Ett exempel är Georg Jönson, som länge var VD för kommunens bostadsbolag och direktör i kommunen samtidigt som han satt i kommunfullmäktige KF för Moderaterna, vilket han fortfarande gör.⁴⁸ När han slutade på sitt jobb i kommunen fick han ett generöst avtal med sex månaders arbetsfri lön.

Lägg er inte i våra avgångsvederlag!

Folkpartiet och Socialdemokraterna, inte minst i form av Mats Hasselgren (FP) och Conny Fogelström (S) som båda sitter i kommunstyrelsens personalutskott, har sedan våren 2010 krävt en öppen redovisning av de avgångsvederlag som kommunen betalar ut. Kommunstyrelsens ordförande Leif Gripestam har vägrat lämna ut dessa uppgifter. När medierna ställde en fråga till honom om detta svarade Gripestam att det handlade om 5 anställda och 1,8 miljoner kronor. Sedan visade det sig, när man började gräva i frågan, att det sedan 2008 handlade om 50 anställda och summor på upp till mellan 10 och 13 miljoner kronor.⁴⁹

Icke-moderata konferencier undanbedes

I egenskap av lokal kulturprofil har den pensionerade officeren Johan Taube i många år (sedan 1998) varit konferencier vid Täby kommuns kulturkväll. Förra året var han även värd för kommunens nationaldagsfirande. År 2005, alltså sju år efter det att han började som konferencier, gick han med i Moderaterna, men år 2009 tröttnade han på partiet och gick med i Folkpartiet i stället.

I början av 2010 fick han ett telefonsamtal av en opolitisk tjänsteman från Täby kommun, med budskapet att hans tjänster inte längre var behövda av kommunen, och att hans politiska engagemang i Folkpartiet var orsaken till detta. Engagemanget i Moderaterna hade dock inte utgjort något problem. Taube ville veta vem som var ansvarig för detta

beslut och ställde frågor till tjänstemannens chef, men blev hänvisad till en person ännu ett snäpp högre upp i den kommunala byråkratins hierarki, som dock inte kunde ge något vettigt svar.⁵⁰

Enligt enhetschefen på Täby kommun Kultur & Fritid, Christer Falk, tog han och verksamhetschefen detta beslut tillsammans för att de inte ville ha en politiker i denna roll. Detta trots att Taube under fem av de åren han varit konferencier hade varit aktiv moderat, och i fyra år hade han suttit i kultur- och fritidsnämnden. Men det var alltså enligt Falk inte något politikerbeslut att inte låta Taube fortsätta med uppdragen utan något som tjänstemännen beslutade.⁵¹

Folkpartiet är det största oppositionspartiet i Täby.

Gör gärna reklam, men inte för Folkpartiet

En annan Täbyitisk kulturprofil är Nicke Wagemyr. För något år sedan kom han överens med kommunen om att hyra några lyktstolpar för att göra reklam för den revy han brukar anordna på en lokal teater. Wagemyr satte upp ramar, gjorde affischer och ordnade polistillstånd. Men hösten 2010, när någon ny revy inte var aktuell och Wagemyr inte hade något att göra reklam för, stod skyltarna tomma.

Kommunen hade tidigare meddelat Wagemyr att det är bra om skyltarna inte är tomma. Dessutom ville han täcka en del av sina kostnader för hyran. Eftersom han är positivt inställd till Folkpartiet slöt han därför en överenskommelse med FP i Täby. För en summa som var lägre än den hyra Wagemyr betalade till kommunen fick partiet nyttja och själva sköta skyltarna inför valet.

Efter en tid fick Wagemyr ett brev där kommunen sade upp avtalet.

VELLINGE

Vellinge är Malmös Täby, eller egentligen Danderyd. Moderaterna dominerar kommunen och har styrt där med egen majoritet i flera decennier. Och precis som i Malmö kretsar makten kring en stark man, Göran Holm, som har byggt upp ett system som liknar det som Reepalu skapat i Malmö.

Numera finns det en trio som, förutom Holm – numera Kommunfullmäktiges ordförande med titeln borgmästare, består av kommunstyrelsens ordförande Lars-Ingvar Ljungman samt dess vice ordförande Nils-Ola Roth. Dessa tre delar på alla ordförandeposter i kommunens olika bolag och nämnder kopplade till fastigheter.

Oppositionen, även bland allianspartierna, upplever att maktutövningen präglas av arrogans och maktfullkomlighet. Kommunfullmäktige hanteras som en transportsträcka. Eftersom Moderaterna har egen majoritet vet alla ändå att de kommer att få igenom sina förslag, vilket skulle göra att en ordentlig och genomlysande debatt blir onödig. Centerpartisten Hans Hansson kallar Vellinges kommunpolitik för ett enpartisystem.⁵²

Även inom Moderaterna har det uppkommit ett omfattande missnöje. Det har gått så långt att ett antal Moderater startat ett eget parti, Nya listan, trots att de egentligen fortfarande är Moderater. Det är ett sundhetstecken för demokratin i kommunen. Makthavarna bör känna att de är utmanade på allvar. Annars finns det ingen riktig konkurrensdemokrati.

Jennys krog

Sedan en protestlista med 1 300 namnunderskrifter lämnats in fick Jenny Wendt avslag på sin ansökan att öppna en restaurang i ett naturreservat.⁵³ Då ansökte hon om att få starta krog i den gamla turistbyrån i Höllviken. Sådana tillståndsärenden brukar ta flera månader, men Wendt fick tillstånd på mindre än tre veckor.⁵⁴ Hon var så säker på att hon skulle få ett positivt besked att krogens sajt registrerades redan en månad innan beslutet hade fattats.⁵⁵

Lokalen i fråga, som anses vara mycket attraktiv, ägs av kommunen och hyrdes ut till Wendt utan att någon annan fick chansen. Detta har Henrik Thorsell, ledande folktoppartist i Vellinge, reagerat mot, eftersom han menar att uthyrningen av en så attraktiv lokal borde annonseras ut. Kommunstyrelsens ordförande Lars-Ingvar Ljungman (M) menar dock att det hela har gått rätt till:

– Ingen annan har visat intresse för att starta en restaurang där. Och inom kommunen är vi öppna för näringsidkare som kommer till oss med bra förslag.

Redan i maj utgick Ljungman från att det hela var klart trots att beslutet då inte hade tagits.⁵⁶

Jenny Wendts mamma, Lena Wendt, sitter i kommunstyrelsen för Moderaterna.⁵⁷

VALLENTUNA

År 2005 skulle Vallentuna kommun sälja Centrumfastigheter, ett antal kommunägda hus i Vallentuna centrum, med både butiker och kommunal administration.

Redan i början av 2000-talet hade kommunen försökt genomföra en försäljning. Ett stort och respekterat konsultföretag, börsnoterade Catella, hade tagit in anbud, tagit fram tre bra köpare och vaskat fram en slutlig kandidat. Men då röstade KD nej och försäljningen lades på is.

2005 var det så dags igen, eftersom den nya ordföranden i kommunstyrelsen, Sten-Åke Adlivankin (M), hade hittat en kandidat på egen hand, den lokale företagaren Bo Richter och hans holdingbolag BRICAD. Det uppgjorda priset låg långt under marknadspriset, och något anbudsförfarande hade inte genomförts. Men Richter lovade att i gengäld bygga en simhall. Och så var han ju en lokal företagare, från Vallentuna.

Investmentbolaget Aberdeen fick nys om att försäljningen var på gång igen och skickade in en intresseanmälan till Adlivankin, som svarade kortfattat med vändande post att här blir det inte fråga om något anbudsförfarande. Detta beslut tog Adlivankin på egen hand.

Till saken hör att Richter hade skickat in ett anbud redan första gången försäljningen var aktuell, men då hamnade han inte bland de tre bästa kandidaterna. Förutom att priset var för lågt hade BRICAD varken erfarenheten eller de finansiella musklerna.

Flera ledande fastighetsexperter menade nu att Adlivankins beslut var olyckligt.

Men Adlivankin ville visa framfötterna och genomförde affären ändå. Kommundirektören Kjell Johansson ville inte veta av detta tillvägagångssätt utan vägrade skriva under det förslag Adlivankin tagit fram till Kommunstyrelsen. Ett halvår senare fick han sparken, under uppseendeväckande former.

Moderaterna har styrt Vallentuna åtminstone sedan början av 1980-talet. Det har inte gått att belägga någon intressekoppling mellan Richter och Adlivankin.

SOLNA

Sune Reinhold har utfört konsulttjänster åt det företag som driver projektet om att bygga en ny nationalarena. För det har han fått 25 000 kronor i månaden eller sammanlagt runt 600 000 kronor. Inget konstigt i det. Mångmiljardprojekt av denna art brukar omgärdas av rådgivare som tjänar stora pengar.

Men Reinhold är samtidigt stadsdirektör i Solna stad, där den nya arenan ska ligga. Och i stället för att reagera och tala om det olämpliga i att Reinhold sitter på två stolar, mörkar kommunalrådet Lars-Erik Salminen (M) i frågan.⁵⁸

Borgerligheten har styrt Solna i 15 av de 19 senaste åren.

Det finns säkert dem som skulle hävda att de ovannämnda exemplen på demokratiskt underskott, maktmissbruk och korruption inte är något annat än just några exempel, och att det inte finns något systematiskt problem. Men nu har vi både en teoretisk beskrivning av hur maktmissbruk och korruption uppstår i politiska enheter som under lång tid domineras av ett enda parti, en genomgång som visar att vi och andra sannolikt underskattar förekomsten av korruption i landet samt ett stort antal exempel, från såväl riks- som lokalplanet. Det ger sammantaget en annan bild än den gängse.

I arbetet med detta projekt har vi också sett många exempel där starka indiciekedjor tyder på maktmissbruk, men där korruptionen av olika skäl inte varit möjlig att belägga, åtminstone inte inom ramen för detta projekt. Vår slutsats är dock att mörkertalet är stort.

SLUTSATSER

Den allra viktigaste slutsatsen av denna rapport är att det behövs en mycket mer omfattande diskussion om offentlig maktutövning på kommunal nivå. Det är något som lyser med sin frånvaro i svensk samhällsdebatt, trots att kommunsektorn står för en stor del av den offentliga verksamheten i landet, trots att ett antal uppmärksammade skandaler på kommunal nivå ägt rum och trots att denna rapport visar att det finns uppenbara missförhållanden i flera kommuner.

En av de mest intressanta och viktigaste diskussionerna inom samhällsvetenskapen handlar om samspelet mellan formella och informella institutioner. Formella institutioner är sådant som lagar och regler, medan informella sådana handlar om vanor, seder och beteendemönster. Och den stora frågan är vilken kategori av institutioner som är viktigast, kommer först och påverkar den andra kategorin mest. Påverkar lagarna människors beteenden mer än vad ett samhälles kultur påverkar lagarna? Om man ska uttrycka frågeställningen lekmannamässigt tillämpad på diskussionen i denna rapport skulle det kunna låta så här: Är ett land korrupt för att det har en korrupt kultur eller för att det har lagar och regler som stimulerar eller åtminstone tillåter korruption?

Bo Rothstein är en av de samhällsvetare som betonar de formella institutionerna och menar att den huvudsakliga påverkansriktningen går från lagar och regler till beteendemönster. Han har visat att en rad institutionella reformer förvandlade Sverige från ett u-land fullt av maktmissbruk till en välmående demokrati.⁵⁹

Det är inte säkert att Rothstein har rätt och inte heller är det uppenbart att det går att generalisera utifrån hans resonemang, men om så ändå är fallet finns det anledning att fundera på vilka institutionella reformer som skulle kunna leda till att förutsättningarna för maktmissbruk och korruption försämras.

BRISTANDE GRANSKNING

Ett första steg i en process för att komma till rätta med missförhållanden på kommunal nivå är att se på granskningen av kommunpolitiken.

I den redan frekvent citerade antologin Andersson m fl 2010 konstaterar statsvetaren Anders Hamberger att det inte finns särskilt mycket forskning om granskning på kommunal nivå. Det är ett uttryck för att dessa frågor inte får den plats i den offentliga debatten som de förtjänar. Han visar också att granskningen "är relativt omfattande, men ändå otillräckligt för ansvarsutkrävande".⁶⁰

Det är allvarlig kritik. I grunden för demokratin finns en dialog mellan väljarna och de valda eller, om man så vill, en återkopplingsmekanism mellan de styrande och de styrda. Ansvarsutkrävandet är kärnan i denna process, vilket innebär att en granskning som inte medger eller underlättar denna återkopplingsmekanism är skadlig för den lokala demokratin.

Det gäller särskilt kommunrevisionen, som enligt Hamberger inte spelar den roll en sådan institution skulle kunna göra:

*De kommunala revisorernas granskningar väger ofta lätt vid kommunfullmäktiges beslut om ansvarsfrihet och de har litet värde när medborgarna själva ska utkräva ansvar av makthavarna och för den förda politiken.*⁶¹

Redan 1997 efterlyste Olof Peterson och flera andra ledande statsvetare, i en sammanfattning av det årets rapport från SNS Demokratiråd, en:

*effektivare granskningsmakt. Det öppna samhällets decentraliserade samhällsmodell innebär att man skall kunna upptäcka, korrigera och lära sig av de misstag som förr eller senare inträffar. Bristen på maktindelningstradition i Sverige har bland annat lett till en svag och vanskött granskningsmakt. De senaste årens avslöjanden visar att den kommunala revisionen på många håll fungerar otillfredsställande. Det behövs en mycket mer professionell och effektiv kontrollmakt inom varje kommun.*⁶²

Att den samförståndskultur som funnits i Sverige lett till att oppositionen sitter med i kommunernas regering (Kommunstyrelsen) är en sak. Men att kommunrevisionen består av politiker och att dessa ibland har samma majoritetsförhållanden som de organ de är satta att granska måste ses som problematiskt.

År 2006 och år 2010 förbättrade riksdagen kommunrevisionens oberoende i olika steg.⁶³ Men det är fortfarande så att revisorerna är politiker, och revisionen kan fortfarande ha en ordförande som kommer från det parti som sitter i majoritet i kommunfullmäktige. Ett sätt att stärka kommunrevisionens roll som granskare är att göra det obligatoriskt att ha omvänd majoritet jämfört med kommunfullmäktige. Ett annat steg vore att inrätta ett oberoende expertgranskningsorgan, av den sort som har funnits på riksplanet efter nationella katastrofer, bestående av såväl opolitiska och professionella revisorer som av personer som åtnjuter starkt förtroende.

Något i linje med detta resonemang föreslog Peterson med flera i ovannämnda SNS-rapport, nämligen att varje kommun skulle "ha en JO, ett KU eller något annat organ som bevakar rättssäkerheten".⁶⁴

Ytterligare en aspekt på granskningen av kommunerna handlar om mediernas roll. Det finns minst två delar i denna fråga. Dels gäller det att tidningar verkligen tar sin granskning på allvar. Det finns risk för att de täta kontakter som finns på mindre orter mellan medier och makthavare leder till en osund symbios. Man vill helt enkelt inte vara taskig mot någon som har barnen på samma dagis eller som är med i samma Rotaryklubb. Denna notering är möjligen anekdotisk, men en genomgång av Sydsvenskans rapportering om Ilmar Reepalu ger vid handen att det finns en brist på kritisk grundinställning som leder till hyllningsreportage i stället för granskning.

Den andra delen är mer generell. När de traditionella papperstidningarna tappar mark finns det risk för att tids- och resurskrävande grävande journalistik får stryka på foten, vilket gör att färre skandaler och missförhållanden uppdagas. Det kan utgöra ett problem, även om övergången till elektroniska och sociala medier inte på något sätt är klar, och att konsekvenserna vad gäller möjligheterna och förmågan till kritisk granskning inte på något sätt är tydliga. Ovan citerade Hamberger menar exempelvis att lokalpressen ofta inte har resurser eller sådan inriktning att ingående granskande journalistik på lokal nivå blir till.⁶⁵

En annan slutsats är att vi medborgare och andra aktörer i politik och samhällsdebatt bör inta en mer kritisk eller mindre godtrogen hållning till politisk maktutövning generellt. Även om vårt politiska system i internationellt perspektiv är att betrakta som väl fungerande finns det ingen anledning att slå oss till ro med en naiv "den bästa av världar"-inställning.

Inte minst behöver vi system och mekanismer som gör det svårare för den politiska kraft som innehar makten att använda maktinnehavet för att skapa strukturer som befäster maktinnehavet. Det gäller såväl på kommunal nivå som på riksplanet. Hur det ska gå till i praktiken ligger utanför syftet med denna rapport.

Till sist: Väljarna behöver inse att det finns ett demokratiskt egenvärde i maktskiften. Det gäller i såväl Malmö som Täby och alla andra kommuner där ett politiskt parti har innehaft makten under mycket lång tid. Maktmissbruk och korruption har svårare att få fotfäste om de organisationer och personer som har det yttersta politiska ansvaret i en kommun med jämna mellanrum byts ut. Det vinner demokratin på.

NOTER

1. Carlbom 2006; Wikipedia 2010.
2. Enligt Transparency internationals index över upplevd korruption ligger Sverige i topp, vilket ska utläsas som att Sverige är det land i världen där invånarna upplever minst korruption.
3. Lidström & Roos 2010.
4. Schumpeter 2008.
5. Dahl 2002.
6. Duverger 1964.
7. Greene 2007.
8. Pempel 1990.
9. Forestier & Allen 2003.
10. Duverger 1964.
11. Boujnah, 2002.
12. Detta avsnitt bygger nästan helt och hållet på Andersson m fl, red, 2010.
13. Svensson 2005.
14. Andersson m fl, red, 2010.
15. Teorell 2010.
16. Olken 2010.
17. Andersson m fl, red, 2010 citerar Europarådet, Riksrevisionen samt Brottsförebyggande rådet.
18. The Economists demokratiindex mäter fem faktorer: *electoral process and pluralism, civil liberties, functioning of government, political participation and political culture.*
19. Andersson 2008.
20. SOU 2004.
21. Om inte annat anges bygger detta kapitel på Segerfeldt 2006. Det är också källan, om ingen annan anges.
22. Liu m fl 2006.
23. Segerfeldt 2006.
24. Se Segerfeldt 2007 & 2008.
25. Rothstein 2010a skriver följande om professorn i litteraturvetenskap Lisbeth Larsson, som i två omgångar har blivit invald i statliga Vetenskapsrådets styrelse: "I en debatt om forskningens självständighet i förhållande till politisk styrning har hon framfört att det inte finns någon anledning att som forskare hävda rätten till autonomi eftersom de medel som finns "har sin upprinnelse i politiska beslut". Det finns enligt Lisbeth Larsson inget att invända mot att politikerna ska få de resultat de beställer. Forskarsamhället arbetar, enligt Lisbeth Larsson, direkt på uppdrag av den politiska makten och ska lojalt ställa upp vad gäller vilka forskningsfrågor och problem som den politiska majoriteten prioriterar."

26. Isaksson 2006.
27. Hamilton 2010. Summan avser inte enbart kontantbidrag utan även värdet av den LO-avlönade arbetskraft som arbetar åt det Socialdemokratiska partiet under valrörelsen.
28. Enligt en undersökning gjord av Demoskop 2010.
29. Segerfeldt 2010.
30. Andersson & Erlingsson 2010.
31. Lantto 2005.
32. Källor: Protokoll från Limhamn-Bunkeflo Stadsdelsfullmäktige, 1996-06-11 respektive 1996-12-05 samt telefonsamtal med Peter Lindqvist, dåvarande ledamot i Limhamn-Bunkeflo Stadsfullmäktige.
33. Fjellman Jaderup 2009.
34. Malmö Stad 2004.
35. Unga örnars webbplats, www.ungaornar.se.
36. Assarsson 2010.
37. Persson 2010.
38. Linder 2010.
39. Sundbybergs stad 2009.
40. Valmyndigheten 2010.
41. Ericsson 2008.
42. SvT Västnytt (2009).
43. Andersson 2010.
44. Sveriges Radio 2010.
45. Telefonsamtal den 25 augusti 2010.
46. Jogestrand 2009; Ekdahl 2008.
47. Svensk Dagbladet 2010.
48. Moderaterna i Täby 2010.
49. Hasselgren 2010.
50. Källa: telefonsamtal med Johan Taube, den 25 augusti 2010.
51. Källa: telefonsamtal med Christer Falk, den 25 augusti 2010.
52. Granath & El-Alawi 2010.
53. Gustafson 2009.
54. Källan är en restaurangägare i kommunen, som dock inte vågar ställa upp med namn, eftersom personen i fråga är rädd för vilka följder det kan få för hans/hennes verksamhet.
55. Sajten är jennyskrog.se. Enligt sajten LoopiaWHOIS registrerades jennyskrog.se redan i april 2010.
56. Granath 2010.
57. Lovén 2009; Vellinge kommun 2010a.
58. *Dagens Samhälle* 2010.

59. Rothstein 2010b.
60. Hamberger 2010, sid 175.
61. Ibid, sid 175.
62. Peterson m fl 1997.
63. Regeringskansliet 2009..
64. Peterson m fl 1997.
65. Hamberger 2010.

REFERENSER

Andersson, Staffan (2008), "Studying the risk of corruption in the least-corrupt countries", *Public Integrity* vol 10, nr 3, sid 193–214.

Andersson, Staffan & Erlingsson, Gissur Ó (2010), "Förvaltningsreformer och korruptionsrisker", i Andersson m fl, red, *Korruption, maktmissbruk och legitimitet*. Stockholm: Norstedts.

Andersson, Staffan m fl, red (2010), *Korruption, maktmissbruk och legitimitet.*, Stockholm, Norstedts.

Andersson, Ulla (2010), "En klassisk svågerpolitik". Ttela.se, 12 mars, <<http://ttela.se/asiktdebatt/ledare/1.758714-en-klassisk-svagerpolitik>>.

Assarsson, Sara (2010), "P-chef strök partiväns bot". *Sydsvenska Dagbladet*, 1 sept, <www.sydsvenskan.se/malmo/article1226830/P-chef-strok-partivans-bot.html>.

Boujnah, Stéphane, L (2002), *L'inoxydable modèle suédois : du modèle de société au modèle de government*. Paris: En temps réel (Band 6).

Carl bom, Mats (2006), "Sverige mest demokratiska landet". *Dagens Nyheter*, nätupplagan, 22 nov, <www.dn.se/nyheter/politik/sverige-mest-demokratiska-landet-1.687884>.

Dagens samhälle (2010), "Solnas stadsdirektör mörkade lön från bolag". 24 mars, <www.dagenssamhalle.se/nyheter/solnas-stadsdirektor-morkade-lon-fran-bolag-11997>.

Dahl, Robert A (2002), *Demokratin och dess antagonister*. Stockholm: Ordfront.

Dagens Samhälle (2010), "Solnas stadsdirektör mörkade lön från bolag". 24 mars, <www.dagenssamhalle.se/nyheter/solnas-stadsdirektor-morkade-lon-fran-bolag-11997>.

Demoskop (2010), "LO:s valkampanj". Stockholm: Timbro (Rapport), <www.timbro.se/innehall/?art=lo-affisch-kampanj>.

Duverger, Maurice (1964), *Political parties : their organization and activity in the modern state*. London: Methuen.

Economist Intelligence Unit (2010), "Index of democracy". London.

Ekdahl, Niclas (2008) "Slaget om Täby"., 11 maj.

Ericsson, Gussie (2008), "Bengts Ingelstam, författare, Ånge : med pennan i ena handen och sousafonen i den andra". *Kulturguide Västernorrland*,
<<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Ocw0kqlqPgkJ:www.kulturguideva.sternorrland.se/contentPage.aspx%3Fid%3D112+Det+har+alltid+funnits+en+konflikt+mellan+arbete+och+kapital&cd=1&hl=sv&ct=clnk>>, (Cachad version; källan KulturguideVästernorrland är vid skrivtillfället kl 16.34 den 24/8 2010 inte tillgänglig).

Europarådet (2010), "Groups of states against corruption". Strasbourg (hemsida),
<www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/default_en.asp>, läst 31 aug.

Fjellman Jaderup, Elin (2009), "Aura sägs upp från Aurahallen". *Sydsvenska Dagbladet*, 26 aug,
<www.sydsvenskan.se/malmo/article545654/Aura-sags-upp-fran-Aurahallen.html>.

Forestier, C B & Allen, C S (2003), "Democratic dictatorships, compliant oppositions : representation and exclusion in four single-party-dominant parliamentary systems". Athens, GA: University of Georgia (Paper presented at the Department of International Affairs Faculty, Brown bag series).

Granath, Claus (2010), "Turistbyrån blir restaurang". *Sydsvenskan*, 25 maj,
<www.sydsvenskan.se/omkretsen/vellinge/article882876/Turistbyran-bli-restaurang.html>.

Granath, Claus & El-Alawi, Hussein (2010), "Trojkan under press i de egna leden", *Sydsvenskan*, 24 augusti, <www.sydsvenskan.se/omkretsen/vellinge/article1210179/Trojkan-under-press-i-de-egna-leden.html>.

Greene, Kenneth (2007), *Why dominant parties lose : Mexico's democratization in comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gustafson, Christina (2009), "Nej till strandkrog i Höllviken". *Sydsvenskan*, 1 dec,
<www.sydsvenskan.se/omkretsen/vellinge/article581373/Nej-till-strandkrog-i-Hollviken.html>.

Hamberger, Anders (2010), "Dagens kommungranskning : är den effektiv i att förebygga och upptäcka missförhållanden", i Andersson m fl, red, *Korruption, maktmissbruk och legitimitet*. Stockholm: Norstedts.

Hamilton, Carl B (2010), "Partibidrag 2007–2010 med fokus på LO, Socialdemokraterna och Moderaterna, Folkpartiet Liberalerna". Stockholm: Folkpartiet Liberalerna.

Hasselgren, Mats (2010), "Med liberala Täbyögon". Mats Hasselgrens blogg 5 september,
<<http://matshasselgren.blogspot.com/>>.

Isaksson, Anders (2006), *Den politiska adeln*. Stockholm: Bonnier fakta.

Jogestrand, Kristina (2009), "Kammarrätten: Försäljningen av Tibble gymnasium var olaglig". *Dagens Nyheter*, 9 april, <www.dn.se/sthlm/kammarratten-forsaljningen-av-tibble-gymnasium-var-olaglig-1.841636>.

Lantto, Johan (2005), *Konflikt eller samförstånd? : management- och marknadsreformers konsekvenser för den kommunala demokratin*. Stockholm: Stockholms Universitet (Stockholm Studies in Politics 108).

Lidström, Anders & Roos, Katarina (2010), "Hur varierar lokalpolitikens legitimitet?", i Andersson m fl, red, *Korruption, maktmissbruk och legitimitet*. Stockholm: Norstedts.

Linder, P J Anders (2010), "Röja snö i Göteborg : livet är en fest". P J Anders Linders blogg om politik och samhälle, 7 juni, <<http://blogg.svd.se/pj?id=19579>>.

Liu, Melinda, m fl (2006), "Does the future belong to China?" *Newsweek*, 9 maj, <www.msnbc.msn.com/id/7693580/site/newsweek/page/5>.

LopiaWHOIS (2010), " Med LoopiaWHIS kan du läsa de publika uppgifterna för ett domännamn". <http://whois.loopia.se/?domain_name=jennyskrog.se>.

Lovén, Maria (2009), "1300 protesterar mot krogplan". *Sydsvenskan* 25 november, <www.sydsvenskan.se/omkretsen/vellinge/article572991/1300-protesterar-mot-krogplan.html>.

Malmö Stad (2004), "Ärenden i Fosie stadsdelsfullmäktige : valda delar". *Vårt Fosie*, nr 1, <www.aktivstad.net/as2/FAV1-0000F5D5/FOV1-00010C44/FOV1-00017149/V%C3%A5rt%20Fosie%201-2004.pdf?FCItemID=S0009C539&DF0=1&DF1=0>.

Moderaterna i Täby (2010), "Våra politiker". Täby, <<http://moderaterna.net/taby/vara-politiker>>.

Olken, Benjamin (2010), "Corruption perceptions vs corruption reality". *Journal of Public Economics* vol 93, nr 7–8, sid 950–964; även återgiven i Teorell, 2010.

Pempel, T J, red (1990), *Uncommon democracies : the politics of one party dominance*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Persson, Adreas (2010), "Polisen hade avslagit p-botöverklagan direkt". *Sydsvenska Dagbladet*, 2–3 sept, <www.sydsvenskan.se/malmo/article1227801/Polisen-hade-avslagit-p-boten-direkt.html>.

Peterson, Olof m fl (1997), "SNS Demokratiråd 1997 : välj kommun efter livsstil!" *Dagens Nyheter* Debatt, 23 november.

Regeringskansliet (2009), "Oberoendet i den kommunala revisionen". Proposition 2009/10:46, <www.regeringen.se/sb/d/108/a/134592>.

- Rothstein, Bo (2010a), "Humanisterna får skylla sig själva", *Göteborgs-Posten* 19 augusti, <www.gp.se/kulturnoje/1.428712-humanisterna-far-skylla-sig-sjalva>.
- Rothstein, Bo (2010b), "Nycklarna till politisk legitimitet", i Andersson m fl, red, *Korruption, maktmissbruk och legitimitet*. Stockholm: Norstedts.
- Schumpeter, Joseph A (2008), *Capitalism, socialism, and democracy*. London: Harper Perennial (Första utg 1942).
- Segerfeldt, Fredrik (2006), "Enpartistaten : en sammanfattning". Stockholm: Timbro, <www.timbro.se/innehall/?content_id=7303>.
- Segerfeldt, Fredrik (2007), "Fattigdom enligt Sida". Stockholm: Timbro, <www.timbro.se/innehall/?isbn=9175665214>.
- Segerfeldt, Fredrik (2008), "Biståndsimperiet slår tillbaka". Stockholm: Timbro, <www.timbro.se/innehall/?isbn=9175665788>.
- Segerfeldt, Redrik (2010), "Enpartistaden 1 : Malmö". Stockholm: Timbro, <www.timbro.se/innehall/?isbn=9175667591&flik=4>.
- SOU (2004), *Allmänhetens insyn i partiets och valkandidatens intäkter : betänkande av Utredningen om offentlighet för partiets och valkandidatens intäkter*, Stockholm: Fritzes (Statens offentliga utredningar 22), <www.sweden.gov.se/content/1/c6/01/05/55/6bf31419.pdf>.
- Sundbybergs stad (2009), "Budget 2010 med plan 2011–2012 samt budget för nämnderna 2009–2010". Sundbyberg, <www.sundbyberg.se/download/18.58bcf42b124e9d35ae1800011878/Budget+2010+med+plan+2011-2012.pdf>.
- Svenska Dagbladet* (2010), "JO-kritik mot skolförsäljning i Täby". 30 juni, <www.svd.se/nyheter/inrikes/jo-kritik-mot-skolforsaljning-i-tabby_4935869.svd>.
- Svensson, Jakob (2005), "Eight questions about corruption", *Journal of Economic Perspectives*, vol 19, nr 3, sid 19–42.
- Sveriges Radio (2010), "S Anders Larsson ska granska Arenen". Nyheter P4 Väst, 16 juli, <<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=125&artikel=3859148>>.
- SvT Västnytt (2009), "S Anders Larsson (S) avgår". Stockholm, 2 oktober, <http://svt.se/2.34007/1.1713128/s_anders_larsson_s_avgar>.
- Teorell, Jan (2010), "Att mäta korruption", i Andersson m fl, red, *Korruption, maktmissbruk och legitimitet*. Stockholm: Norstedts.

Transparency International (2010), "The global coalition against corruption". Berlin (Webbplats),
<www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009/cpi_2009_table>.

Valmyndigheten (2010), "Val till kommunfullmäktige i Sundbyberg". Stockholm,
<www.val.se/val/val2006/slutlig/K/kommun/01/83/delar.html>.

Vellinge kommun (2010a), "Kommunstyrelsen". <www.vellinge.se/kommun-politik/kommunens-organisation/kommunstyrelsen1>.

Vellinge kommun (2010b), "Miljö- och Byggnadsnämnden : protokoll 2010-06-24".
<www.vellinge.se/Global/Kommun-politik/Miljo-%20och%20Byggnadsnamnden%202010/Protokoll%20n%c3%a4mnd%2020100624%20%20pul.pdf>.

Wikipedia (2010), "Democracy index". San Francisco: Wikimedia Foundation,
<http://sv.wikipedia.org/wiki/Democracy_Index>, läst 31 augusti.